

Patsiendi tahteavalduse ja ravipiirangute regulatsioon ja praktika Soomes

Tiina Tasmuth

Ph.D., onkoloog, valuravi ja palliatiivse meditsiini eripädevus

**Eesti Arstide Päevad
Tartu, 3.4.2025**

Soomes

osalemine asiantuntijana elulõpuravi puudutavates riiklikes projektides (pro bono)

- Ühtsed alused mitte-kiireloomulise ravi kohta: Palliatiivne ravi ja terminaalravi. STM 2019:2 ¹
- Palliatiivse ravi ja terminaalravi olukorrast Soomes. Piirkondlik kaardistamine ja soovitused kvaliteedi ja kättesaadavuse parandamiseks. Saarto T, Finne-Soveri H ja asjatundjate töörühm. STM, 2019:14. ²
- Soovitus palliatiivse ravi teenuse osutamise ja kvaliteedi parandamise kohta Soomes: Palliatiivse ravi asjatundjate töörühma lõpparuanne. Saarto T, Finne-Soveri H ja asjatundjate töörühm. STM, 2019:68. ³
- Selgitus regulatsioonivajaduste kohta ja töörühma seisukohad õigusaktide muutmise kohta: Elulõpuravi, enesemääramisõigust, hosiitsravi ja eutanaasiat puudutava seadusandluse muutmise vajaduse hindamise ekspertide töörühma lõpparuanne. STM, 2021:23. ⁴
- Kvaliteedijuhend eakate inimeste elulõpu ravi teenuste kohta. Finne-Soveri, Forsius P, Hökkä M, Maula S, Surakka T & Hammar T. THL, 2022. ⁵

Eestis

- Palliatiivse ravi korraldus Euroopas fookusega vaimse tervise teenustele ja ettepanekud Eestile. Sotsiaalministeerium, 2023. (*Soomet puudutavas*) ⁶ (pro bono)
- Sotsiaalministeeriumi palliatiivravi projektirühma koosolekul loeng: Ravitahtest Soomes. 21.3.2024.
- Ravitahe – elulõpu tahteavaldus. T.Tasmuth. Postimees, Arvamus, 22.4.2024 ⁷

Suremise kohad Soomes ⁸

Haigla	60%
Sotsiaalhoolekande asutus	19%
Kodu	17%

Patsiendi tahteavalduse regulatsioon Soomes

1. Soome Põhiseadus, 731/1999 ⁹
 2. Patsiendiseadus, 785/1992 ¹⁰
 3. Sosiaalihoolekannet puudutavad seadused
 - Seadus eaka elanikkonna toimetuleku toetamisest ning nende sotsiaal- ja tervishoiuteenustest, 980/2012 ¹¹
 - Sotsiaalhoolekande kliendi staatuse ja õiguste seadus, 812/2000 ¹²
 4. Eestkostevolituse seadus, 648/2007 ¹³
 5. Tervishoiuseadus, 1326/2010 ¹⁴
 6. Tervishoiutöötajate seadus, 559/1994 ¹⁵
 7. Määrus patsiendi dokumentide kohta, 298/2009 ¹⁶
 8. Sotsiaal– ja tervishoiuteenuste klientide andmete elektroonilise töötlemise seadus, 159/2007 ¹⁷
- + **Soome riiklikud soovitused ja seisukohavõttud:** THL ¹⁸, Valvira ¹⁹, ETENE ²⁰
- + **Rahvusvahelised kokkulepped ja soovitused:**
- Euroopa inimõiguste konventsioon 63/1999 ²¹
 - Euroopa Nõukogu inimõiguste ja biomeditsiini konventsoon: inimõiguste ja inimväärikuse kaitse bioloogia ja arstiteaduse rakendamisel ²²
 - WMA rahvusvaheline arstieetika koodeks (uuendatud 2022) ²³

Lühendatult:

Põhiseadus, 731/1999 ⁹

Põhiõigused patsiendi **enesemääramise** seisukohalt: ÕIGUS võrdsusele (6§), elule, isikuvabadusele ja -puutumatusele (7§), eraelu puutumatusele (10§), riiklikult tagatud piisavatele sotsiaal- ja tervishoiuteenustele (19§).

Patsiendiseadus, 785/1992 ¹⁰

5 § Patsiendi õigus teabele

- tema tervisliku **seisundi**, ravi **tähenduse**, erinevate **ravivõimaluste** ja nende **mõjude** kohta; mitte vastu patsiendi tahtmist
- selliselt, et patsient **saab** selle sisust **piisavalt aru**

6 § Patsiendi enesemääramisõigus

- Ravida tohib üksnes **kokkuleppel** (*TT: nõusolekul*) patsiendiga.
- Kui patsient **keeldub** teatud ravist või raviprotseduurist, tuleb teda võimalusel ravida temaga kokkuleppel mõnel **muul** meditsiiniliselt vastuvõetaval viisil.
- Kui täiskasvanud patsient ei saa oma ravi üle ise otsustada, tuleb enne olulise raviotsuse tegemist konsulteerida tema seaduslikku **esindajat** või **lähedast**, et selgitada välja, milline ravi kõige paremini **vastaks patsiendi soovidele**. Kui seda ei suudeta selgitada, tuleb patsienti kohelda viisil, mida saab käsitleda tema isiklikes huvides.
- Nõusoleku andmisel peavad seaduslik **esindaja**, lähisugulane ja teised **lähedased arvestama** patsiendi **eelnevalt väljendatud tahtega** või kui patsient ei ole ravitahet avaldatud, siis tema isiklikku huvi. Kui seaduslik **esindaja**, lähisugulane või **muu lähedane keelab** patsiendile ravi andmise või raviprotseduuri tegemise, tuleb patsienti võimalusel kokkuleppel nõusoleku andmisest keeldujaga ravida **muul** meditsiiniliselt vastuvõetaval viisil. Kui seadusliku esindaja, sugulase või muude lähedaste seisukohad ravi kohta lähevad lahku, tuleb patsienti kohelda viisil, mida saab käsitleda tema isiklikes huvides.

8 § Kiireloomuline ravi

Patsiendile tuleb osutada tema elu- või terviseohu vältimiseks **vajalikku ravi** ka siis, kui patsiendi **tahet ei ole** teadvuse kaotuse või muul põhjusel võimalik kindlaks teha. Kui patsient on eelnevalt kindlalt ja asjatundlikult **väljendanud** oma **tahet** ravi osas, **ei** tohi patsiendile **määrata** tema **tahtevastast** ravi.

Sotsiaalhoolekande kliendi staatuse ja õiguste seadus, 812/2000 ¹²

8 § Enesemääramisõigus ja osalemine

- Sotsiaalhoolekande rakendamisel tuleb arvestada kliendi **soovide** ja **arvamusega** ning austada tema **enesemääramisõigust**.
- Kliendile tuleb anda **võimalus osaleda** ja **mõjutada** oma teenuste planeerimist ja elluviimist.

9 § Enesemääramisõigus eriolukordades

- Kui täisealine klient **ei saa** haiguse, psüühikavõimetuse või muul sarnasel põhjusel oma teenuste või sotsiaalhooldusega seotud muude meetmete kavandamises ja elluviimises **osaleda** ega seda mõjutada ega mõista pakutud lahendusvariante või otsuste mõju, tuleb kliendi **tahe selgitada** koostöös tema seadusliku **esindaja** või tema lähisugulase või muu **lähedase** isikuga.
- Kui täisealine klient vajab eestkostet oma **isikut** või vara puudutavas asjas, peab sotsiaalhoolekande seaduse § 6 lõikes 1 nimetatud asutus tegema eestkostetasutusele eestkosteseaduses nõutud **teate** kliendile **eestkostja määramiseks**.

Seadus eaka elanikkonna toimetuleku toetamisest ning nende sotsiaal- ja tervishoiuteenustest, 980/2012 ¹¹

§ 15 Teenusevajaduse selgitamine

Heaolupiirkond vastutab selle eest, et **koos eakaga** ja vajadusel tema lähedaste, lähisugulaste või eestkostjatega saaks igakülgset **hinnata** eaka vajadust sotsiaal- ja tervishoiuteenuste ning muude tema heaolu, tervist, tegevusvõimet ja iseseisvat toimetulekut toetavate teenuste järele.

§ 15a RAI-hindamisvahendi kasutamine (kohustuslik alates 1. 4.2023)

RAI - Resident Assessment Instrument

Heaolupiirkond **peab** RAI hindamisvahendit **kasutama** eaka toimetuleku hindamiseks, kui ta vajab § 15 lõikes nimetatud professionaali eelhinnangu kohaselt oma ravi ja hoolduse kindlustamiseks **regulaarselt osutatavaid sotsiaalteenuseid**. Lisaks peab heaolupiirkond tagama, et RAI hindamisvahendit kasutataks ka siis, kui eakas saab heaolupiirkonna poolt korraldatud eelnimetatud teenuseid ja tema oludes toimuvad **olulised muutused**.

Eestkostevolituse seadus, 648 / 2007 ¹³

1 § Rakendusala

Seda seadust kohaldatakse sellisele volitusele, mille volitaja on määranud **jõustuma** juhul, kui ta **ei suuda** haiguse, psüühikahäire, nõrgenenud tervisliku seisundi või muul põhjusel ise oma asjade eest hoolitseda (eestkostevolitus).

2 § Eestkostevolituse sisu

Eestkostevolitusega võidakse anda volitatud isikule **õigus esindada** volitajat tema vara puudutavates ja muudes rahalistes küsimustes. Volitatud isikule võidakse anda õigus esindada volitajat ka sellistes seda **isikut puudutavates** küsimustes, mille tähendusest volituse kasutamise ajal volitaja aru ei saa.

6 § Volituse vorm

Eestkostevolitus tuleb vormistada **kirjalikult**.

Volitaja peab **kahe tunnistaja** samaaegsel kohalolekul volikirjale alla kirjutama või kinnitama oma allkirja. Seejärel peavad **tunnistajad** oma **allkirjaga** volikirja tõendama. Tunnistajad peavad teadma, et dokument on tehtud eestkostevolikirja andmise eesmärgil, kuid volitaja ei pruugi neile selle sisu avaldada.

.....

PRAKTKAS

- Eestkostevolitusega **esindab** volitatud isik / eestkostja **patsienti** tema ravi puudutavates otsustes, kui taas patsiendi RAVITAHE olemasolul otsustab seda patsient ise.
- Eestkostevolitust **vormistatakse** sarnaselt testamendiga, kus inimene peab olema teovõimeline ja otsusevõimeline.
- Eestkostevolitus tehakse **ennetavalt** ja see **jõustub** alles siis kui vajadus selle järele on tõestatud, kui Digi- ja Rahvastikuteabe amet (DVV) on selle **kinnitanud**. Eestkostevolituse kinnitamiseks peab esitama **arstitõendi** volitaja tervisliku seisundi kohta.
- Eestkostjaks võib olla kes tahes inimese jaoks **usaldusväärne lähedane** või sõber (ka arst), vajadusel ametnik.
- Eestkostja olemasolu iseenesest **ei takista** inimesel **enda** kohta **otsuseid** langetada.

Seadustest tulenevad tervishoiutöötajate õigused ja kohustused

Tervishoiuseadus, 1326/2010 ¹⁴

57 § Tervishoiuteenust osutava asutuse kohustused

- Tervishoiuteenust osutavas üksuses peab olema **vastutav arst**.
- Vastutav **arst** peab **juhtima** ja teostama **järeld** üksuses läbiviidava tervishoiu- ja arstiabi teenuse üle.
- Patsiendi ravi **alustamise** ja **lõpetamise** ning teise üksusesse **üleviimise** otsuse teeb vastutav **arst** või tema antud juhiste kohaselt mõni muu tegevusluba omav tervishoiutöötaja.

Seadus tervishoiutöötajate kohta, 559/1994 ¹⁵

15 § Tervishoiutöötajate üldised kohustused

Tervishoiutöötaja kutsealase tegevuse eesmärgiks on tervise hoidmine ja edendamine, haiguste ennetamine ning haigete tervendamine ja nende **kannatuste leevendamine**.

22 § Arsti erilised õigused ja kohustused

Litsentseeritud **arst** teeb otsused patsiendi meditsiiniliste uuringute, diagnoosimise ja sellega seotud ravi kohta.

Määrus patsiendi dokumentide kohta, 298/2009 ¹⁶

§ 18 Ravitahte kohta sissekanded patsiendi dokumentides

Kui patsient **keeldub** uuringust või ravist, tuleb keeldumisest teha usaldusväärselt tõendatult **märke** patsiendi dokumenti.

Kui patsient soovib väljendada oma kindlat **tahet** etteulatuvalt tuleviku ravi osas, tuleb see patsiendi dokumenti selgelt üles **märkida**, kas patsiendi enda poolt tõestatud kujul või **liita** eraldi patsiendi soove väljendav dokument.

Lisaks tuleb patsiendi dokumentidesse teha märges selle kohta, et patsiendile on **antud piisav selgitus** tema tahte täitmise **mõjude** kohta.

20 § Muudatuste tegemisest patsiendi dokumentides

Patsiendi dokumentides sissekannete **muutmine** peab toimuma nii, et **originaal** ja parandatud sissekanded oleksid hiljem loetavad. Patsiendi dokumentidesse tuleb kirjutada nimi, ametikoht, paranduse kuupäev ja paranduse põhjus.

Kui patsiendi dokumentidest **kustutatakse** patsiendi raviks mittevajalik teave, tuleb patsiendi dokumenti teha selle kohta **märke**, samuti selle tegijast ja kustutamise kuupäev.

Valvira¹⁹ – STM litsentsi- ja järelevalveasustus: Jälgib üleriigiliselt sotsiaal- ja tervishoiuteenuste korraldamist ja rakendamist

Valvira kodulehel teave elulõpu raviga seotu kohta (lühendatud) :

- **ENNETAV RAVIPLAAN:** Elulõpu perioodil tuleb **vältida** patsienti koormavaid põhjendamatuid ravi ja uuringuid ning patsiendile tuleb koostada individuaalne **ennetav raviplaan**. Raviplaani sisaldab olulisi raviotsuseid, millede osas tuleb **patsiendiga nõu** pidada. Raviplaanis tehakse **ravikorralduste** sissekanded **ennetavalt** probleemsete olukordade tarvis. Raviplaan kirjutatakse patsiendi **haiguslukku**.
- **RAVITAHE** on tahteavaldus ravi suhtes juhuks, kui isik **ei saa** teadvusetuse, haiguse või muul sarnasel põhjusel **osaleda** teda puudutavates **raviotsustes**. Ravitahtesse saab inimene kirja panna **soovid** oma ravi kohta ning selles saab ka raviprotseduuridest **keelduda**. Ravis osalenutel tuleb **järgida** patsiendi **ravisoove**.
- **RAVIPIIRANG** tähendab patsiendi ravis meditsiiniliselt **kasutatust või kahjulikest** uurimis- ja raviprotseduuridest hoidumist. Kui ravipiirang on tehtud ennetavalt, tuleb raviplaanis võtta seisukoht erinevate haiguste ja sümptomite ravi osas. Ravi piiramine **ei** tähenda **ravita** jätmist, vaid seda, et patsienti ravitakse siis muul meditsiiniliselt vastuvõetaval viisil.

Elustamiskeeld (DNR) tähendab seda, et inimese elutuse tuvastamisel ei alustata südame kaudse massaziga, vaid lastakse patsiendil loomulikult teel surra. DNR-otsus tähendab ainult südamemassazist hoidumist **ega piira teisi** ravimeetodeid.

Arst võib teha DNR-otsuse hoolimata patsiendi või lähedaste vastuseisust, kui otsusel on selge meditsiiniline **põhjendus**.

ETENE elulõpu ravist, ravitahtest ja ravipiirangutest ²⁰

ETENE on STM alluvusse kuuluv, riiklik sotsiaal- tervishoiusektori **eetika**nõukogu

Patsiendiseaduse 2a § määratleb ETENE ülesande: **käsitleda** sotsiaal- ja tervishoiusektori ning patsiendi ja kliendi staatusega seotud **eetilisi küsimusi** ning teha nende kohta **soovitusi**.

- **ETENE kodulehel**, näiteks enesemääramisõigusest:

Patsiendi ja kliendi **enesemääramisõigus** on sotsiaal- ja tervishoius **keskne eetiline põhimõte** ja Soomes on see ka **põhiseaduses** sätestatud põhiõigus.

- **Väljaanded**, näiteks: *Terminaalravi Soomes 2001, 2009 ja 2012*. ETENE 36/2012 ²⁴

- **Seisukohavõttud**, näiteks: *Eutanaasiast*. STM 26.9.2017 ²⁵

Elulõpu **raviplaan** sisaldab raviliini (*ettekandjalt selgitus: kuratiivne->haiguse arengut pidurdav->palliatiivne/terminaalfaas*) **määratlemist**, ravipiirangud ja patsiendi välendatud ravitahet.

Patsiendi väljendatud **ravitahet tuleb täita**, kui pole mõistlikku põhjust eeldada, et ravitahe võiks olla muutunud või patsiendi väljendatud soovi aluseks on olnud kas ebaõige või meditsiini arengust tulenevalt vananenud teave.

- **Avaldused**, näiteks: *Eetilised küsimused ALS-patsientide ravis*. STM 2628/2018 ²⁶

THL – Tervise- ja heaoluasutus ¹⁸

THL on riiklik sotsiaal- ja tervishoiuministeeriumiga koostöös toimiv *ekspertide ja teadus asutus*.

THL eesmärgid: elanikkonna heaolu ja tervise edendamine, tervishoiu- ja sotsiaalteenuste arendamine ning haiguste ja sotsiaalsete probleemide ennetamine.

THL kodulehel [Elulõpu ravi](#) kohta:

- **Mis on [palliatiivne](#) ravi**
 - Arst koostab raviplaani koos patsiendi ja vajadusel tema lähedastega. Plaani kirjutatakse:
 - Patsiendi soovid ja ravitahe
 - tervislik seisund ja prognoos
 - raviliin (ravi eesmärgid)
 - ravipiirangud (ettevõtmised, millest on rohkem kahju kui kasu)
 - lähedaste nägemused
 - ravikoht
 - konsulteeriv üksus, selle kontaktandmed
 - juhised seisundi järsu halvenemise puhuks
- **Ravitahe**
 - Mis on ravitahe
 - Kuidas väljendada ravitahet
 - Eestkostevolitus
- **[Palliatiivse](#) ravi arendamine**
- **[Palliatiivse](#) ravi korraldus**

Patsiendi RAVITAHE

Ravitahte ja ravipiirangute
tegemise **eesmärgiks** on tagada patsiendile
enesemääramisõigust ja inimväärikust austav
elulõpu ravi ja loomulik surm.

Patsiendi ravitahte praktikast Soomes

1. **Patsiendiseaduse** kohaselt ei tohi enesemääramisvõimelise patsiendi **läbivaatust** ja **ravi** teha ilma patsiendi nõusolekuta, vaid see tuleb teha kokkuleppel patsiendiga. **Patsiendiseaduse** kohaselt nõuab see **arstilt** ALATI (kui patsient ei keeldu) nõustamist, mis tagab patsiendile teadliku nõusoleku: selgituse andmist oma tervisliku seisundi, ravi tähenduse, erinevate ravivõimaluste ja nende mõju kohta nii et patsient saaks piisavalt aru selle sisust. Patsiendilt kirjalikku nõusolekut ei nõuta.
2. **Patsiendiseadus** ei nõua **teovõimet** isikult, kes osaleb enda ravi puudutavate otsuste tegemisel.
3. **Enesemääramisvõime** /otsusevõime ei ole **ravitahte** väljendamise absoluutne tingimus, **vestluses** patsiendiga selgub patsiendi arusaamisvõime. Näiteks siis kui raske haiguse tõttu ei ole patsient võimeline talle pakutavate ravivariantide hulgast tegema valikut, kuid ta suudab arusaadavalt otsustada, keda ta soovib asendusotsustajaks (s.o. suuline Ravitahe).
4. Inimese oma tahte väljendamist, **Ravitahte** tegemist, **ei** ole vaja **põhjendada**.
5. **Ravitahe** on kehtiv ka **ilma tunnistajateta**.
6. **Ravitahtes** väljendatud aktiivravist **keeldumine** on arstile ja teistele tervishoiutöötajatele **siduv** ning lähedastele suunav, välja arvatud juhul, kui on põhjust kahtlustada, et pärast ravitahte koostamist on patsiendi tahe muutunud. Keeldumise korral ravitakse patsienti muul meditsiiniliselt põhjendatud ja väärikal viisil, näiteks palliatiivse ravi meetoditega.
7. Otsusevõimelisel patsiendil on **õigus keelduda** meditsiiniliselt põhjendatud/näidustatud ravist ja uuringutest ka siis, kui keeldumine seab ohtu patsiendi tervise või elu, toob kaasa patsiendi raske puude või isegi (loomuliku) surma.
8. **Ravitahtega** saab **siduvalt volitada** teist isikut, **asendusotsustajat**, tegema Ravitahte tegija eest vajalikke raviotsuseid, või teha selleks eraldi Eestkostevolitus.

Ravitahte väljendamine Soomes

- 1) Ravitahte tegemine: - vabatahtlik
- 2) Sisu nõuded: - ei ole määratletud, vaba
 - Ravi (meditsiiniliselt näidustatud) puudutav **KEELD või PIIRANG** on tervishoiutöötajatele juriidiliselt **SIDUV** ja lähedastele suunav. Sellega kaasneb **RAVILUBADUS**.
 - Ravi või hooldusega seotud SOOVI tuleb võimaluse korral võtta arvesse, ei ole juriidiliselt siduv. Arst otsustab arsti autonoomia piires.
- 3) Vormi nõuded: - ei ole määratletud, vaba
 - Soovi korral võib kasutada erinevad näidiseid (Mäluliidu, THL, jt)
 - suuliselt, millest sissekanne patsiendi haiguslukku. Soovitav kaks tunnistajat, näit. oma arst ja õde.
 - kirjalikult: Terviseportaalil OmaKanta võib ise kirjutada ja seda muuta / kustutada
Paberil, mis salvestatakse digit.haiguslukku või patsient kannab seda endaga kaasas (ebakindel)
- 4) Allkirjastamine: - patsient üksi allkirjastab, lisaks vajalik kuupäev
- 5) Kättesaadavus: - OmaKanta – terviseportaalil kõigile tervishoiutöötajatele
- Digitaalses haigusloos: salvestatud Ravitahte-paber
aegkriitilistes andmetes märke Ravitahte olemasolu ja asukoha kohta
- 6) Kehtivuse aeg: - ei ole piiritletud, soovitakse vaadata üle 5-10 aasta tagant
- 7) Võimalus tühistada või sisu muuta: - OmaKanta võib inimene ise teha muudatusi / kustutada
- Arst teeb patsiendi soovi kohased muudatused digitaalses haigusloos

Ravitahte digitaalne vormistamine

Terviseportaal OmaKanta Esileht

Kanta	
Etusivu	
Reseptit	>
Terveystiedot	>
Sosiaalipalvelujen tiedot	
Hyvinvointitiedot	>
Tietojen käytön hallinta	>
Elinluovutustahto	
<u>Hoitotahto</u>	

Millal arst võtab patsiendiga jutuks elulõpu raviplaani, ravitahte ja ravipiirangud? ²⁷

- **Esmatasandi** arsti vastuvõtul
- **Eriarst** kohtub polikliinikus või statsionaaris kroonilist edenevat haigust põdeva patsiendiga (onkoloogiline haigus, COPD, ALS, südamepuudulikkus, jne)
- Geriaatria- ja mälupolikliinikus enne kui **lõpetatakse kontroll**-vastuvõtud
- Regulaarsel **koduravil** oleva kliendiga esmasel vastuvõtul ning iga-aastastel kontrollidel
- Ööpävaringse **hooldekodu** elanikuga esmasel vastuvõtul ja iga-aastastel kontrollidel
- **EMO**:s iga kord kroonilisi pikaaegseid haigusi põdev patsient hospitaliseeritakse (valmisolek akuutses olukorras toimimiseks) ja /või on tegemist raske akuutse seisundiga, mis muudab patsiendi raviplaani

MIKS olete teinud kirjaliku Ravitahte?

Küsitlus >75- aastastele KODUS elavatele elavatele, n = 220

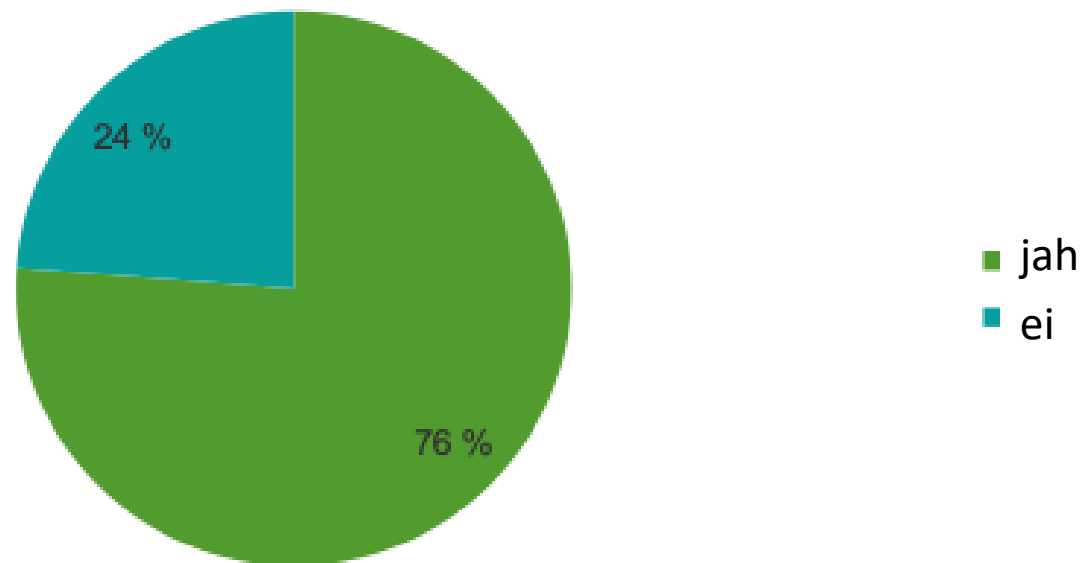
Laakkonen M-L, Loengust 6.11.2012

- Soovin, et ravitahe kergendaks **lähedaste** olukorda 60%
- Tahan **ise** osaleda raviotsuste tegemisel 24%
- Väärtustan elu **kvaliteeti** 12%
- Hirm **kannatuste** ees, või muu põhjus 5%

RAVITAHTA NÄIDISTE SAADAVUS

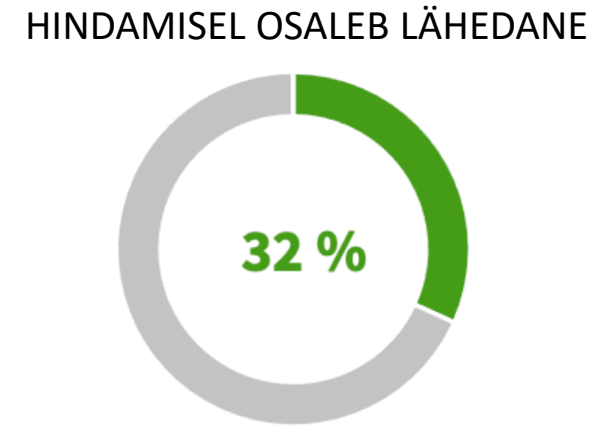
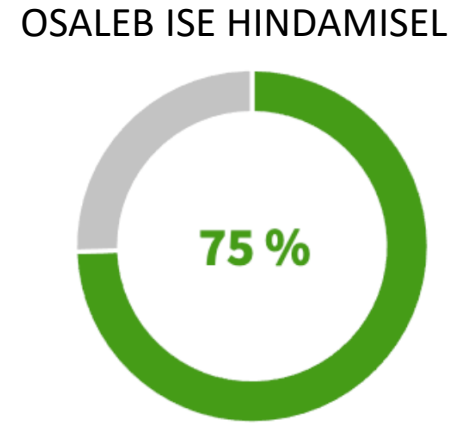
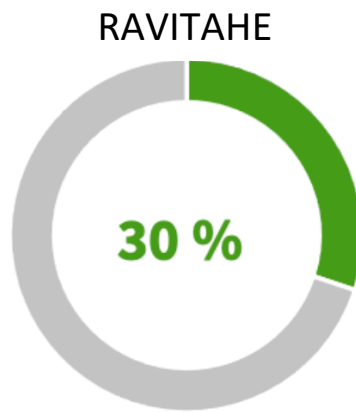
VANURITE ÖÖPÄEVARINGSE HOOLDUSE ASUTUSTES

Kas teie asutuses on saadaval ravitahte näidiseid
elulõpu planeerimise tarvis ?

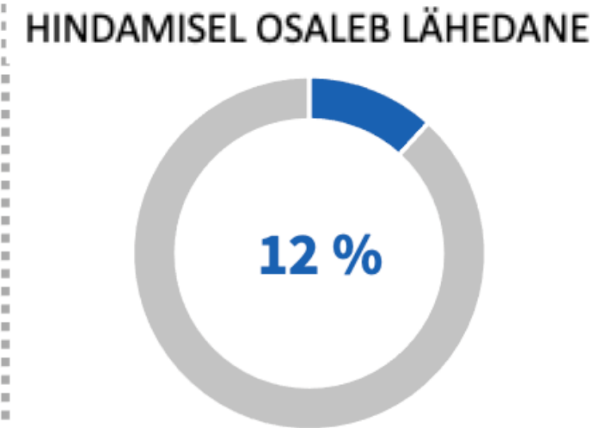
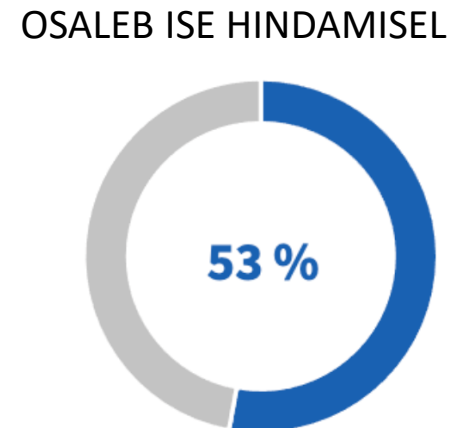
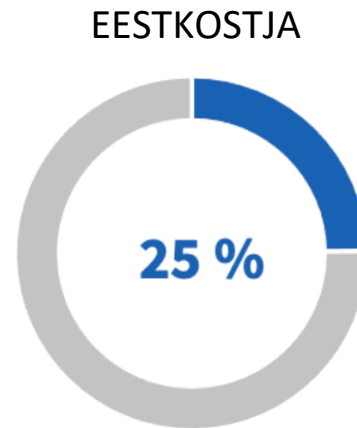
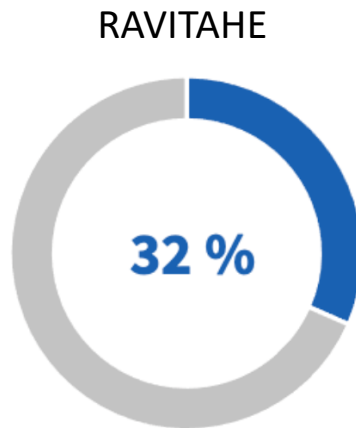

Regulaarseid teenuseid kasutavate mäluhäiretega eakate enesemääramisõigus²⁸

KODUHOOLDUS

ÖÖPÄEVARINGSELT
TOETATUD
HOOLDEKODU

TERVEYSKYLÄ.FI

Hae

TalotOmapolkuTerveyskyläPRO

Terveyskylän talot

Terveyskylä.fi sisältää 33 eri teemojen ympärille rakennettua virtuaalista taloa. Ne tarjoavat maksutta tietoa ja tukea. Talojen palveluvalikoimaan kuuluvat myös erilaiset chatit, chatbotit ja oirenavigaattorit.

Tutustu Terveyskylän taloihin

1.

Aivotalo	Miestalo
Allergia- ja astmatalo	Munuaistalo
Diabetestalo	Naistalo
Elinsiirtotalo	Niveltalo
Genetiikan ja harvinaissairauksien talo	Nuortentalo
Haavatalo	Painonhallintatalo
Ihotautitalo	Palliativinen talo
Ikätalo	Päivystystalo
Infektiotalo	Reumatalo
Keuhkotalo	Silmäsairauksien talo
Kivunhallintatalo	Sydänsairauksien talo
Kuntoutumistalo	Syöpätalo
Kuulotalo	Tutkimukseen tulijan talo
Lastentalo	Vatsatalo
Leikkaukseen tulijan talo	Verisuonitalo
Lääketalo	Vertaistalo
Mielenterveystalo	

2.

Terveyskylän tuottajat ja yhteistyökumppanit

Terveyskylä on sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden tuottama julkinen verkkopalvelu. Se on tiukasti kytköksissä yliopistolliseen tutkimukseen, mikä takaa hoidon ja tiedon luotettavuuden. Palveluiden rakentamisessa tehdään yhteistyötä hyvinvointialueiden, kansallisia sosiaali- ja terveyspalveluita kehittävien hankkeiden, palvelun käyttäjien, potilasjärjestöjen sekä korkeakoulujen kanssa.

Terveyskylän tuottajat

Terveyskylän palveluita kehitetään yhteistyössä Suomen yliopistosairaaloiden kanssa (HUS, KYS, OYS, TAYS ja TYKS). HUS toimii Terveyskylän palveluiden ICT-palveluiden tuottajana.

HUS

Tays

OYS

KYS

TYKS

3.

Ravitahte kohta

avalikus infokanalis

terveyskyla.fi

(vastav: terviseinfo.ee)

TERVEYSKYLÄ.FI

Hoitotahto

HAE

På svenska

TalotPalliativinen taloPalliativinen hoitoOireiden hoitoSairaudetLähisenäTukeaPohdi ja testaaPalvelutAmmattilaiset

Palliativinen hoito

Mitä palliativinen hoito on?

Hoidon suunnittelu

Hoitolinjat

Hoidon rajaukset

Hoitotahto

Elämänlaatu ja kärsimys

Palliativisessa hoidossa

Saattohoidossa

Usein kysytyt kysymykset

Kuuntele

Hoitotahto

Hoitotahto on tulevaisuuden varalle tehty omaa hoitoa koskevan tahdon ilmaisu.

4.

Hoitotahdolla henkilö voi varmistaa omien toiveidensa huomioon otettuna tilanteissa, joissa hän ei ole itse kykenevä tahtoaan ilmaisemaan. Hoitotahdon avulla on mahdollista helpottaa niin läheisten kuin hoitoon osallistuvienkin toimintaa.

Hoitotahdon tekeminen

Hoitotahdon sisältö

Hoitotoiveet

Edunvalvontavaltuutus

Aiheeseen liittyvää

- Hoidon suunnittelu
- Hoitolinjat
- Hoidon rajaukset
- Edunvalvontavaltuutus (dvv.fi)
- Hoitotahto - käytännön ohjeita (terveyskirjasto.fi)
- Hoitotahdon tallentaminen Omakantaan (kanta.fi)
- Hoitotahtolomake (thl.fi)
- Hoitotahtolomake (muistiliitto.fi)

5.

Tiina Tasmuth – 3.4.2025

Kuidas ravitahtes väljendatud ravipiirangud mõjutavad patsiendi ravi? ³

Näited erakorralistest olukordadest kodusel- ja ööpäevaringsel ravil olevate eakate puhul

Erakorraline olukord	Palliatiivne ravi sõltumata RAVIPIIRANGUTEST	Tavapärane ravi EI OLE RAVIPIIRANGUID
Kukkumine, traumaatilised haavad	Traumamehhanismi selgitamine ja raskusastme hindamine, jälgimine, uue kukkumise vältimine, hea asend, vajadusel valuravi. Väikeste haavade liimimine või plaaster. Kaaluda suurte haavade õmblemist.	Vigastuse selgitamine ja ravi. Suurte haavade sutureerimine.
Reieluumurd	Hea asend, valu leevendamine, kontakt arstiga, madala künnisega pilt-uuring ja kirurgiline ravi, raviplaani kohaselt valuravimid " <u>vajadusel ravimite</u> " loetelust	Piltuuring ja kirurgiline ravi, valuravi.
Valu rindkeres või õhupuudus	Põhjuse hindamine ja sellekohane toimimine (näit. nitro, valuvaigistid, astmaravim või antatsiid) ning raviplaanile vastav ravim " <u>vajadusel ravimite</u> " loetelust, jälgimine	Põhjuse arstiteaduslik selgitamine ja ravi.
Krambid	Näit. veresuhkru ja vererõhu ja kehatemperatuuri mõõtmine ning sellele vastav ravi, raviplaanile vastavalt ravim " <u>vajadusel ravimite</u> " loetelust	Põhjuse arstiteaduslik selgitamine ja ravi.

Patsiendi ravitahe ja ravi piirangud
on osa ennetavast raviplaanist
mis peab tagama kvaliteetset
PATSIENDIKESKSET
elulõpu PALLIATIIVSET ravi.

Elulõpu ennetav raviplaan, ACP ^{1, 29}

ACP - advance care planning

1. Patsiendi seisund: haigus, selle ravifaas (eesmärk)
palliativne ravi: ICD-dgn kood Z51.5
2. Ravitahe
3. Ravipiirangud
4. Ravimeetodid: hetkel ja ennetavalt

Raviipiirangud

Otsused raviviiside kohta, millest on patsiendi ravis otsustatud juhupõhiselt loobuda, näiteks:

- Ära elusta (**DNR**).

Elustamise põhieesmärk on säilitada, taastada vereringet, kui süda on mõne mööduva ja korrigeeritava häire tõttu seiskunud.

Terminaalravi otsus sisaldab endas DNR-otsust, kuid DNR-otsus ei tähenda terminaalraviotsust.

- Haiglasse üleviimine (DNH)
- Intensiivravi
- Kopsude mehaaniline ventilatsioon (hingamisaparaadi kasutamine)
- Nasogastraalsondi kasutamine
- PEG-sondi kasutamine (perkutaanne endoskoopiline gastrostooma)
- Vereülekanded
- Parenteraalne toitmine
- Vedelike i.v. manustamine
- Antibakteriaalne ravi
- Dialüüs
- Kirurgiline ravi
- Uuringud

Elulõpuravi alasest arendustööst ja selle riiklikust rahastamisest Soomes

- Esimesed hospiitsid Helsingis ja Pirkanmaal 1988
- Palliatiivse ravi õpik, 1998
- Esimene palliatiivse meditsiini professor, Tampere ülikooli 1999
- Esimesed palliatiivse ravi üksused ülikoolikliinikutes Helsingis ja Tampereel, 1999
- Arstidele palliatiivse meditsiini eripädevus - koolitus, alates 2007
- Ravijuhend: Palliatiivne ravi ja terminaalravi, 2008
- STM interdistsiplinaarne töörühm, 2018 – 2020 (**1 milj.**)
 - Palliatiivse ravi ja terminaalravi **olukorrast** Soomes. STM 2019 ²
 - Soovitus palliatiivse ravi **teenuste** osutamisest ja **kvaliteedi** parandamisest Soomes. STM 2019 ³
- EduPal, palliatiivse ravi alase **koolituse** arendamise töörühm, 2018-2021 (**>2 milj.**)
- FinPal, Palliatiivse ravi **teenustee** osutamise ja **kvaliteedi** parandamise programmi töörühmad, 2021 – 2024 (**5,6 milj.**)
- Palliatiivse ravi (õed) ja palliatiivse meditsiini (arstid) uuringute võrgustik, 2022

Valitsuse määrus ja STM soovitused palliatiivset ravi kohta Soomes

Valitsuse määrus: Eriarstiabi tööjaotuse ja teatud ülesannete tsentraliseerimise kohta, 2018 ³⁰

- Viis **ülikoolihaiglat** peavad hoolt kandma **kõrgema** taseme palliatiiv- ja terminaalravi korraldamise ning piirkondliku palliatiiv- ja terminaalravi planeerimise ja koordineerimise eest.
- **Laste ja noorte** terminaalravi ja palliatiivravi plaani koostamine on **ülikoolihaiglate** ülesandeks.

STM SOOVITUSED:

- Palliatiivse ravi ja terminaalravi korraldamine: Töörühma soovitus pädevuse- ja kvaliteedi kriteeriumitest sotsiaal- ja tervishoiusüsteemile, 2017³¹
- Ühtsed alused mitte-kiireloomulise ravi kohta: Palliatiivne ravi ja terminaalravi, 2019¹
- Palliatiivse ravi ja terminaalravi olukord Soomes: Piirkondlik kaardistamine ja soovitused kvaliteedi ja kättesaadavuse parandamiseks, 2019²
- Soovitus palliatiivse ravi teenuste osutamise ja kvaliteedi parandamise kohta Soomes: Palliatiivse ravi ekspertide töörühma raport, 2019³
- Selgitus regulatsioonivajaduste kohta ja töörühma seisukohad õigusaktide muutmise kohta: Elulõpuravi, enesemääramisõigust, hosiitsravi ja eutanaasiat puudutava seadusandluse vajaduse hindamise ekspertide töörühma lõppraport, 2021⁴
- Palliatiivse ravi kvaliteediregistri suunas: Palliatiivse ravi ja terminaalravi projekti lõppraport, 2022 ³²

Palliativse ravi alase koolituse arendamise tulemustest

- ❖ Palliativne meditsiin on **arstiteaduskonna põhiõppes 3 ap** (81 tundi)
Koolitusprogramm **EduPal**-projektist, Haridus- ja kultuuriministeerimi rahastus

- ❖ Palliativse meditsiini **eripädevusega arste** (2-aastane koolitus) on praegu umbes **300**
 - geriaatrid 26%
 - üldarstid (+ 6 aastat koolitust) 19%
 - onkoloogid (kiiritus ja keemiaravi) 18%
 - anesthesioloogid 8%
 - kopsuhaiguste eriarstid 5%
 - günekoloogid 4%
 - pediaatrid 3%
 - sisehaigused 2%
 - muude erialade eriarstid 7%
 - ei ole eriarst (varem ei nõutud eriarsti koolitust) 8%

- ❖ Palliativse ravi lisa- ja täienduskoolituse (**EduPal**) sooritanud **õdesid** 2020-2024:
 - süvendav kursus (OPS, **15 ap**) = **80**
 - palliativse ravi eriala koolitus, eriõde (ERKO, **30 ap**) = üle **600**
 - palliativse ravi kliiniline asjatundja, (YAMK, **35 ap**) = **70**

- ❖ Tasuta **digikursuse** (**1 ap**) "Terminaalravipass" (**EduPal**) sooritanud 31.3.2025 seisuga = **41 465** õde ³³

Palliativse ravi üksused Soomes aastatel 2018 vs 2024

Prof. Tiina Saarto, Helsingi ülikool

	2018	2024
Keskus	24%	91%
Polikliinik	72%	100%
Osakond / hospiits	36%	91%
Koduhaiglad	36%	96%
Konsultatsioonid	65% OTK	87% TIIM
Psühhosotsiaalne vv	4%	87%
Valvearst	0	48%

Palliativse ravi eriarstistasemega üksused Soomes aastatel 2018 vs 2024

Prof. Tiina Saarto, Helsingi ülikool

		Etelä-Suomen yhteistyöalue										Itä-Suomi					Länsi-Suomi				Pohjois-Suomi					Sisä-Suomi		
2018		HUS	Helsinki	Vantaa-Kerava	Keski-Uusimaa	Länsi-Uusimaa	Itä-Uusimaa	Päijät-Häme	Kymenlaakso	Etelä-Karjala		Pohjois-Savo	Keski-Suomi	Etelä-Savo	Pohjois-Karjala		Varsinais-Suomi	Satakunta	Pohjanmaa		Lappi	Kainuu	Keski-Pohjanmaa	Pohjois-Pohjanmaa		Etelä-Pohjanmaa	Kanta-Häme	Pirkanmaa
	1. Palliativne KESKUS																											
	2. Palliativne polikliinik																											
	3. Voodikohad																											
	4. Kattev koduhaigla																											
	5. Konsultatsiooni tiim: arst ja öde																											
	6. Psühhosotsiaalne tugi																											
	7. Nädalalõpu valve																											

2025	1. Palliativne KESKUS																											
	2. Palliativne polikliinik																											
	3. Voodikohad																											
	4. Kattev koduhaigla																											
	5. Konsultatsiooni tiim: arst ja öde																											
	6. Psühhosotsiaalne tugi																											
	7. Nädalalõpu valve																											

Soovituse nõuded:

- Täidetud
- Osalliselt
- Algusjärgus
- Teenus puudub

Selgitus regulatsioonivajaduste kohta ja töörühma seisukohad **õigusaktide muutmise** kohta: Elulõpuravi, enesemääramisõigust, hosiitsravi ja eutanaasiat puudutava seadusandluse vajaduse hindamise ekspertide töörühma lõppraport, 2021 ⁴

Ekspertide rühma soovitus edasiste meetmete kohta (lühendatult)

1. Sotsiaal- ja tervishoiu reformiga tuleb **kindlustada** inimväärikust austav palliatiivne ravi ja terminaalravi. Tuleb arendada palliatiivseid **teenuseid** ning kirjeldada piirkondade ühised tegevuse ja kvaliteedi kriteeriumid.
2. Palliatiivse ravi ja terminaalravi **koju viidavate** teenused tuleb tagada (koduhaigla) nii, et inimese kodus või kodus elukeskkonnas saaks aset leida inimväärne surm. Tähelepanu pöörata **digiteenuste** arendamisele koduhaiglas.
3. Omaste ja **lähedaste** toetamine patsiendi elu lõpus. Arsti juhitud **ööpäevaringne** palliatiivravi koduhaigla meeskond on kesksel kohal tagamaks kvaliteetse teenuse.
4. Palliatiivse ravi ja terminaalravi kvaliteedi- ja tulemuslikkuse teabe süstemaatiline kogumine **kvaliteediregistrisse** ning selle jälgimine peab juhtima teenuseid kvaliteedi paranemise suunas.
5. STM peab viimistlema palliatiivset ravi ja terminaalravi puudutavaid muudatusi **seadusandluses** koos vastavate määrustega.
6. Töörühm ei esita üksmeelset nägemust selle kohta kas abistatud enesetapp või eutanaasia tuleks legaliseerida.

VIITED 1.

1. Yhtenäiset kiireettömän hoidon perusteet 2019: Palliatiivinen hoito ja saattohoito, STM 2019:2 <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161496>
2. Saarto T, Finne-Soveri H ja asiantuntijatyöryhmä: Palliatiivisen hoidon ja saattohoidon tila Suomessa. Alueellinen kartoitus ja suositusehdotukset laadun ja saatavuuden parantamiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriön muistioita ja raportteja 2019:14. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4041-3>
3. 2. Saarto T, Finne-Soveri H ja asiantuntijatyöryhmä: Suositus palliatiivisen hoidon palveluiden tuottamisesta ja laadun parantamisesta Suomessa: Palliatiivisen hoidon asiantuntijaryhmän loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:68. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4126-7>
4. 3. Selvitys sääntelytarpeista ja työryhmän näkemyksiä lainsäädännön muuttamisesta: Elämän loppuvaiheen hoitoa, itsemääräämisoikeutta, saattohoitoa ja eutanasiaa koskevan lainsäädäntötarpeen asiantuntijatyöryhmän loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2021:23. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5667-4>
5. 4 Finne-Soveri, Forsius P, Hökkä M, Maula S, Surakka T & Hammar T (2022) Laatukäsikirja elämän loppuvaiheen hoitoon iäkkäiden ihmisten palveluissa. Ohjaus 6/2022. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-834-7>
6. 5. Palliatiivse ravi korraldus Euroopas fookusega vaimse tervise teenustele ja ettepanekud Eestile. Sotsiaalministeerium, 2023. <https://www.sm.ee/sites/default/files/documents/2023-06/Palliatiivse%20ravi%20korraldus%20Euroopas%20fookusega%20vaimse%20tervise%20teenustele%20ja%20ettepanekud%20Eestile.pdf>
7. Ravitahe – elulõpu tahteavaldus. T.Tasmuth. Postimees, Arvamus, 22.4.2024 <https://arvamus.postimees.ee/8005881/tiina-tasmuth-ravitahe-elulopu-tahteavaldus>
8. Saarto T, Lyytikäinen M, Ahtiluoto S, Junttila K, Lehto J, Finne-Soveri H, Hammar T & Forsius P (2022) Palliatiivisen hoidon ja saattohoidon kansallinen laatusuositus. Ohjaus 4/2022. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-824-8>
9. Suomen Perustuslaki 731/1999 <https://finlex.fi/eli?uri=http://data.finlex.fi/eli/sd/1999/731/ajantasa/2018-10-05/fin>
10. Laki potilaan asemasta ja oikeuksista, Potilaslaki 785/1992 <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1992/785?language=fin>
11. Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvveluista, 980/2012 <https://finlex.fi/eli?uri=http://data.finlex.fi/eli/sd/2012/980/ajantasa/2024-12-05/fin>
12. Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista, 812/2000 https://finlex.fi/fi/lainsaadanto/saaduskokoelma/2000/812#OT1_OT3
13. Laki Edunvalvontavaltuutuksesta, 648/2007 <https://finlex.fi/fi/lainsaadanto/saaduskokoelma/2007/648>
14. Terveidenhuoltolaki, 1326/2010 <https://finlex.fi/eli?uri=http://data.finlex.fi/eli/sd/2010/1326/ajantasa/2024-12-30/fin>
15. Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä, 559/1994 <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1994/559?language=fin>

2. VIITED

16. Sosiaali- ja terveysministeriön asetus potilasasiakirjoista, 298/2009. <https://finlex.fi/fi/lainsaadanto/saaduskokoelma/2009/298?language=fin>
17. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä, 159/2007. <https://finlex.fi/eli?uri=http://data.finlex.fi/eli/sd/2007/159/ajantasa/2019-11-29/fin>
18. Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos, THL. <https://thl.fi/aiheet/ikaantuminen/elaman-loppuvaiheen-hoito/hoitotahto>
19. Lupa- ja valvontavirasto, VALVIRA. https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/saaduskokoelma/2023/741#OT3_OT6
20. Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta, ETENE. <https://etene.fi/etusivu>
21. Euroopan ihmisoikeussopimus, 63/1999. <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1999/19990063>
22. Euroopa Nõukogu inimõiguste ja biomeditsiini konventsoon: inimõiguste ja inimväärikuse kaitse bioloogia ja arstiteaduse rakendamisel. <https://www.riigiteataja.ee/akt/78570>
23. WMA, Rahvusvaheline arstieetika koodeks, 2022. https://arstideliit.ee/wp-content/uploads/2023/03/WMA-arstieetika-koodeks_.pdf
24. Terminaalravi Soomes 2001, 2009 ja 2012. ETENE 36/2012. <https://etene.fi/documents/66861912/66865166/ETENE-julkaisuja%2036%20Saattohoito%20Suomessa%20vuosina%202001,%202009%20ja%202012%20-%20suunnitelmat%20ja%20toteutus.pdf/58ee136a-919b-4e32-8b18-f131143747a7/ETENE-julkaisuja%2036%20Saattohoito%20Suomessa%20vuosina%202001,%202009%20ja%202012%20-%20suunnitelmat%20ja%20toteutus.pdf>
25. Eutanasiasta. STM 26.9.2017. https://etene.fi/documents/66861912/66865238/KANNANOTTO_eutanasia_26.9.2017f.pdf/a23dcc78-3788-4140-b363-3a7b99527ad8/KANNANOTTO_eutanasia_26.9.2017f.pdf?t=1510660994000
26. ALS potilaiden hoidon eettisistä kysymyksistä. STM 2628/2018. https://etene.fi/documents/66861912/66865268/ETENE_lausunto_ALS_2020_08_05.pdf/8f30cec2-c887-5490-d50a-d780aab71946/ETENE_lausunto_ALS_2020_08_05.pdf?t=1597060767598
27. Helin U, Pikkarainen H, Rahkonen T. Akuuttitilanteen hoitolinjaukset selkeiksi. Suom Lääkäril 2022; 77:e32302 <https://www.laakarilehti.fi/tieteessa/katsausartikkeli/akuuttitilanteen-hoitolinjaukset-selkeiksi>
28. Aaltola M, Heikkilä R, Edgren J. Mitä vaikeampi muistisairaus, sitä heikoimmin itsemääräämisoikeus toteutuu – hoitotahto kannattaa tehdä hyvissä ajoin. THL, Tiedotteet ja julkaisut, 28.3.2023. <https://thl.fi/-/mita-vaikeampi-muistisairaus-sita-heikommin-itsemaaraamisoikeus-toteutuu-hoitotahto-kannattaa-tehda-hyvissa-ajoin>
29. Lehto J, Marjamäki E, Saarto T. Elämän loppuvaiheen ennakoiva hoitosuunnitelma. Duodecim 2019;135(4):335-42. <https://www.duodecimlehti.fi/duo14788>
30. Valtioneuvoston asetus erikoissairaanhoidon työnjaosta ja eräiden tehtävien keskittämisestä, 582/2017. 1.1.2018 <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/saaduskokoelma/2017/582#OT5>
31. Palliatiivisen hoidon ja saattohoidon järjestäminen: Työryhmän suositus osaamis- ja laatukriteereistä sotsiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmälle. STM 2017:44. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/160392>
32. Kohti palliatiivisen hoidon laaturekisteriä: Palliatiivisen hoidon ja saattohoidon laatutieto-projektin loppuraportti. STM 2022:3. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163854/STM_2022_3_rap.pdf?sequence=1&isAllowed=y
33. Saattohoitopassi. <https://thl.fi/aiheet/ikaantuminen/elaman-loppuvaiheen-hoito/osaaminen-ja-koulutus/saattohoitopassi-verkkokurssi>